

ADVIES
STAGEPROBLEMATIEK
HAAGLANDEN

- eindrapport -

Y. Bleeker MSc
Drs. J. Brekelmans
Dr. J.W.M. Mevissen

Amsterdam, 8 februari 2014
Regioplan publicatienr. 13221

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 – 531 53 15
Fax : +31 (0)20 – 626 51 99

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van de
dienst OCW van de gemeente Den
Haag.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	I
1 Inleiding	1
2 Welke stageproblematiek is aan de orde?	5
2.1 Stageproblematiek in het mbo	5
2.2 Stageproblematiek in het vmbo	9
2.3 Stageproblematiek in het hbo	10
2.4 Algemene bevindingen	11
3 Oorzaken van knelpunten op de stagemarkt	13
3.1 Oorzaken.....	13
3.2 Zicht op gevolgen?.....	15
4 Aanbevelingen	17
4.1 De essentie van de stageproblematiek.....	17
4.2 Aanbevelingen	18
Bijlagen	23
Bijlage 1 Tabellen	25
Bijlage 2 Respondenten.....	31
Bijlage 3 Onderzoeksverantwoording	33

SAMENVATTING

In opdracht van de dienst OCW van de gemeente Den Haag heeft Regioplan onderzocht hoe de vraag en het aanbod aan stages in de regio Haaglanden zich tot elkaar verhouden en op welke wijze die verhouding verbeterd kan worden. Op basis daarvan is dit advies opgesteld. In deze samenvatting geven we de hoofdpunten weer aan de hand van de centrale onderzoeksvragen.

Definities

Hieronder geven we een korte toelichting op de positie van stages in het vmbo, mbo en hbo:

- In het **vmbo** hebben stages een kortdurend en oriënterend karakter. Stages zijn in het vmbo formeel niet verplicht om een diploma te behalen.
- In het **mbo** is er een onderscheid tussen de twee leerwegen:
 - In de **bol** bestaat de opleiding voor (minimaal) 20% uit stages bij een erkend leerbedrijf. Om de opleiding af te ronden moeten de stages met goed gevolg worden afgerond. Er zijn vaststaande normen voor de examinering ervan.
 - In de **bbl** zijn studenten in dienst bij de werkgever; een dergelijk dienstverband is een voorwaarde voor een bbl-opleiding. Er wordt niet gesproken van stages, maar van *leerbanen*
- In het **hbo** is sprake van stages, projecten en afstudeeropdrachten. Stages zijn een verplicht onderdeel. Projecten zijn praktijkgerichte opdrachten van organisaties die met een groep studenten worden uitgevoerd. Ook afstudeeropdrachten worden bij werkgevers uitgevoerd.

Wanneer we spreken van een 'stageproblematiek' worden niet alleen stages, maar ook leerbanen (mbo) en projecten en afstudeeropdrachten (hbo) bedoeld.

Beantwoording onderzoeksvragen

Voor welke sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus (van vmbo tot en met hbo, inclusief de bol- en bbl-opleidingen van het mbo) is het vinden van stageplaatsen geen probleem?

- Uit gesprekken met het **vmbo** blijkt dat in ieder geval in de Horeca, Handel en Consumptieve beroepen over het algemeen voldoende stageplekken beschikbaar zijn.
- Uit cijfers van het Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) blijkt dat er in de volgende sectoren in het **mbo** voldoende stages en leerbanen voorhanden zijn: Horeca en Bakkerij; Techniek en Procestechiek; Toerisme en Recreatie; Transport, Scheepvaart en Logistiek. Binnen deze sectoren geldt dat voor alle opleidingen. Uit interviews blijkt bovendien dat er in sector Bouw op dit moment geen problemen spelen omdat daar het aantal studenten sterk is teruggevallen. Ook in de detailhandel worden geen tekorten gemeld.
- Bij de volgende **hbo**-opleidingen wordt gemeld dat er voldoende stages en afstudeeropdrachten beschikbaar zijn: Human Resource Management voltijd, HALO, European Studies, Communicatie voltijd, Werktuigbouwkunde, Facility Management, duale opleiding

Bestuurskunde/Overheidsmanagement (Nederlandstalige variant), Civiele Techniek, Bedrijfskunde MER, Industrieel Productontwerpen, International Public Management, Climate & Management. Ook de Haagse Hotelschool kent geen tekorten, voornamelijk omdat veel stages en afstudeerprojecten in het buitenland worden gedaan.

Voor welke sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus (van vmbo tot en met hbo, inclusief de bol- en bbl-opleidingen van het mbo) is het vinden van stageplaatsen wel een probleem?

Is de situatie het afgelopen jaar verbeterd of juist verslechterd?

- In het **vmbo** kost het volgens scholen relatief veel moeite om voor alle leerlingen een stage te vinden in de sectoren Zorg en Welzijn (en dan met name in de ouderenzorg en de kinderopvang); Bouwtechniek; ICT; Sport, Toerisme en Recreatie, en Administratie.
- Deelsectoren in het **mbo** met een benedengemiddelde kans op een stage of leerbaan zijn: Bouw en Infrastructuur; Afbouw, Hout en Onderhoud; Veiligheid en Sport; ICT; Zorg en Welzijn, en Economie en Administratie. Wanneer we rekening houden met het aantal studenten binnen een deelsector, is de situatie in de deelsector Economie en Administratie het meest ernstig. In het algemeen is de indruk dat het aantal leerbanen (bbl) flink is afgenomen. Dit geeft volgens respondenten tegelijkertijd meer ruimte voor stages voor (voor werkgevers goedkopere) bol-studenten.
- In het **hbo** hebben in ieder geval de volgende zeven opleidingen een tekort aan stages: Technische Bedrijfskunde, de duale opleiding hbo Rechten, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Verpleegkunde, Small Business and Retail Management, Management in de Zorg en Bouwkunde.

Er zijn geen harde gegevens beschikbaar over verschillen in stagetekorten tussen een jaar geleden en nu. Uit de interviews blijkt wel dat de problemen al langer spelen en dat ze ook samenhangen met de economische crisis.

Waardoor worden stagetekorten veroorzaakt?

De meest genoemde oorzaken voor tekorten aan stages en leerbanen zijn de volgende:

- de economische situatie en overheidsbezuinigingen;
- veranderingen op de arbeidsmarkt, waardoor met name banen op lagere niveaus verdwijnen of ingenomen worden door andere groepen;
- een mismatch tussen het aantal leerlingen en de arbeidsmarkt, wat in dit geval betekent dat in sommige opleidingen te veel jongeren worden opgeleid voor de beschikbare banen;
- de aansluiting van stages bij behoeften van werkgevers. Onder meer korte of versnipperde stageperioden, onvoldoende voorbereide studenten, zorgleerlingen en bbl-studenten zijn voor werkgevers minder aantrekkelijk vanwege de grotere investering in tijd en moeite;
- contacten tussen scholen en werkgevers. Scholen en werkgevers menen dat er nog winst te behalen is bij het informeren en begeleiden van leerbedrijven en het onderhouden van de relatie. De 'markt' van vraag en aanbod van stages is sterk gefragmenteerd en niet transparant.

Verwachten betrokken partijen dat door het afschaffen van de Wet vermindering afdracht onderwijs per 1 januari 2014 de stageproblematiek zich gaat verergeren? Hoe zou dit ondervangen kunnen worden?

Van de afschaffing van de afdrachtsvermindering onderwijs worden over het algemeen beperkte effecten verwacht. De indruk is dat met name kleine bedrijven niet weten wat het alternatief is (de subsidieregeling praktijkleren). Een enkele keer wordt genoemd dat het gevaar bestaat dat grotere bedrijven de capaciteit hebben om voortijdig op de veranderingen in te spelen en zo de subsidiepot 'leegzuigen'. Als gevolg hiervan ontstaat de kans dat kleinere bedrijven geen leer-werkplekken meer aanbieden. Dat gevaar kan mogelijk verkleind worden door betere en consistente voorlichting voor kleine bedrijven over de nieuwe regeling.

Wat zijn voor betrokken leerlingen/studenten de gevolgen van de bestaande stageproblematiek; in welke mate worden zij belemmerd in het behalen van hun opleiding?

Voor zowel vmbo, mbo als hbo geldt dat de gevolgen voor leerlingen of studenten die geen stage of leerbaan kunnen vinden niet centraal worden bijgehouden. Van deze gevolgen is dan ook geen kwantitatief beeld te geven. Uit de interviews komen wel indicaties naar voren voor gevolgen die het niet vinden van stageplaatsen kunnen hebben voor leerlingen/studenten.

- In het **vmbo** lukt het leerlingen vrijwel altijd, eventueel na bemiddeling van de school een stage te vinden. Soms neemt een school genoegen met een stage die niet aan de eigen kwaliteitseisen voldoet, bijvoorbeeld een stage die zijdelings met de beroepsrichting te maken of een stage met weinig afwisseling in werkzaamheden.
- In het **mbo** is een stage (bol) of leerbaan (bbl) een vereiste voor een diploma. Daarnaast is de kwaliteit door eisen aan de toetsing meer dan in het vmbo gereguleerd. Bol-studenten die ondanks bemiddeling van de opleiding en ad-hocoplossingen geen geschikte stage kunnen vinden, lopen vertraging op of veranderen van opleiding. Een kanttekening daarbij is dat in deze gevallen volgens scholen vrijwel altijd andere problemen meespelen, zoals een gebrek aan motivatie. Als een leerbaan vervalt dan is een bbl-student gedwongen te stoppen met de opleiding en kan hij eventueel instromen in de bol-variant.
- Ook in het **hbo** vormen stages een verplicht onderdeel van de opleiding. Veruit de meeste studenten lukt het, met hulp van het Stagebureau van de opleiding, uiteindelijk om een stage te vinden. Soms wordt genoegen genomen met een stage van lagere kwaliteit. Het meest voorkomende gevolg van het ontbreken van een stage is studievertraging; het voortijdig beëindigen of wisselen van een opleiding komt incidenteel voor.

Deelvragen:

- *In hoeverre kan een oplossing voor stagetekorten gevonden worden in het verbeteren van de aansluiting tussen werkgevers, kenniscentra en het onderwijs?*

- *Wat valt in dit verband te leren van sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus waar zich geen stageproblematiek voordoet?*
- *Welke praktische sectorspecifieke en algemene aanbevelingen en acties levert dit op?*
- *Op welke wijze zou de samenwerking tussen werkgevers, kenniscentra en het onderwijs in de toekomst, in verband met de dreigende bezuinigingen op de kenniscentra moeten ontwikkelen?*

De 'markt' van vraag en aanbod van stages en leerbanen is sterk gefragmenteerd en niet transparant. Dat betreft alle betrokken partijen: onderwijsinstellingen, leerlingen en studenten, en werkgevers. Opleidingen en werkgevers zijn gescheiden werelden, contacten vinden vaak ad hoc plaats en op een bilaterale basis. Pogingen die gedaan worden om vraag en aanbod dichter bij elkaar te brengen (stagekalender, bekijkjetoekomst.nu, Meldpunt Stagetekorten) lijken, afgaande op het feit dat een 'stageproblematiek' ervaren wordt, te weinig succesvol en bij het belangrijkste stageoverleg in de regio zijn werkgevers niet direct betrokken. Ook is de verwachting dat met de bezuinigingen op de kenniscentra vanuit die kant minder aandacht aan de relatie tussen bedrijfsleven en onderwijs kan worden besteed.

Het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt werkt alleen als er een gezamenlijk gedragen ambitie is om verbetering in de situatie te brengen. Daarvoor is het nodig dat uitgegaan wordt van de behoeften van alle partijen. Eenzijdige initiatieven werken niet. Er moeten tussen partijen verbindingen worden gelegd die ertoe doen. Hieronder geven we in zes aanbevelingen weer wat daarvoor nodig is.

1. Kies de juiste schaal voor gestructureerde afstemming.

Bilaterale contacten kunnen goed werken om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen, maar over het geheel genomen doen ze dat blijkbaar niet voldoende, anders zou er geen 'stageproblematiek' ervaren worden. Wij adviseren na te gaan in hoeverre er bij sectoren en andere verbanden (bijvoorbeeld beroepsorganisaties, winkeliersverenigingen en het mkb) en bij de opleidingen die voor die sectoren en verbanden relevant zijn, belangstelling en behoefte is aan een gestructureerd overleg over onderwijsinhoud, input vanuit de praktijk en stages/leerbanen.

2. Samenwerking en resultaten zijn gediend met gedeelde kennis.

Overleg en afstemming, informatie-uitwisseling en samenwerking in het algemeen kosten tijd en energie. Daartoe zijn partijen alleen bereid als er overeenstemming is over doelen en als de noodzaak om die doelen na te streven onderschreven wordt. Om tot dergelijk commitment te komen, is adequate kennis nodig bij alle partijen over de feitelijke omvang en impact van een gepercipieerd probleem. Juist op het punt van stages en leerbanen is kwantitatieve informatie nog betrekkelijk schaars en matig actueel.

3. Samenwerking en resultaten zijn gediend bij adequate kennis.

Stagetekorten als zodanig is een onvoldoende duidelijk gegeven om gezamenlijke actie op te baseren. Het kennen van de feitelijke oorzaken en het erkennen van die oorzaken (en dus de eigen rol daarin) door betrokken partijen is dat wel. Dat vereist goed, open-minded onderzoek naar de oorzaken van veronderstelde stagetekorten.

4. Maak beleid zo concreet mogelijk.

Stagebeleid moet geënt worden op de oorzaken van de problemen. Pas als die gekend en door relevante partijen erkend worden, kan in overleg vastgesteld worden wie wat daaraan kan doen en wie welk belang heeft om er ook daadwerkelijk iets aan te doen. Pas dan kunnen ook de te bereiken doelen vastgesteld worden en de middelen bepaald worden die moeten bijdragen aan het bereiken van die doelen.

5. Gebruik de stagesituatie als aanleiding voor communicatie.

De situatie rond vraag naar en aanbod van stages en leerbanen weerspiegelt voor een deel de arbeidsmarktsituatie. Dit gegeven kan beter dan nu het geval lijkt gebruikt worden ten behoeve van 'sturende informatieverstrekking', bijvoorbeeld om leerlingen te informeren over de kansen op werk na de opleiding van hun keuze. Voor werkgevers geldt dat wanneer zij geen stagiairs meer in hun organisatie hebben rondlopen, zij ook grotere kans lopen geen zicht meer te hebben op ontwikkelingen in het onderwijs. Dat kan aanleiding zijn voor opleidingen, maar ook voor die werkgevers, om de stagesituatie aan de orde te stellen tegen deze achtergrond en met het oog op mogelijke toekomstige personeelsbehoeften van deze werkgevers.

6. Van Breed Stage Overleg naar Brede Stage Coördinatie.

Het Breed Stage Overleg is nu vooral een informatieplatform waarbinnen partijen met elkaar praten op basis van een gedeeld belang (stages en leerbanen voor leerlingen) en wederzijds vertrouwen. Dit platform kan daarmee een goed uitgangspunt bieden om een coördinerende of regierol op zich te nemen voor alle initiatieven rond stages en leerbanen in de regio. Het is dan wel van belang dat alle relevante partijen in het platform vertegenwoordigd zijn. Dat is nu nog niet het geval, want het RPA maakt er bijvoorbeeld nog geen deel van uit, maar met name vertegenwoordigers van sectoren mogen er niet in ontbreken.

Werkwijze

Om inzicht te krijgen in de aard en omvang van een mogelijke stageproblematiek en een advies daarover op te stellen zijn door RegioPlan de volgende bronnen geraadpleegd en activiteiten ondernomen:

- kwantitatieve informatie over tekorten aan stages en leerbanen in het mbo van SBB en UWV en toetsing hiervan bij onderwijsinstellingen;
- benadering van stagebureaus en stagecoördinatoren in vmbo en hbo om zich te krijgen op eventuele tekorten daar;

- interviews met onderwijsinstellingen, vertegenwoordigers van kenniscentra, werkgeversorganisaties en individuele werkgevers om inzicht te krijgen in de stagetekorten, oorzaken en oplossingen, en acties die men erop onderneemt;
- bevindingen uit voorgaande activiteiten zijn gepresenteerd en besproken in een bijeenkomst van het Breed Stage Overleg.

1 INLEIDING

De aanleiding voor dit advies en het onderliggende onderzoek is dat op politiek niveau in de gemeente Den Haag signalen uit het Haagse onderwijs zijn opgevangen dat er sprake zou zijn van een 'stageproblematiek'. Die zou tot uitdrukking komen in met name te weinig stageplaatsen en leerbanen voor onderwijsvolgenden.

Wij vatten stageproblematiek hier op als een in de optiek van een of meer partijen slechte aansluiting tussen de vraag naar en het aanbod van stages en leerbanen. Dit kan tot uitdrukking komen in een kwantitatief tekort aan stageplaatsen en leerbanen of teveel stagezoekenden, maar ook in meer kwalitatieve aspecten als onvrede bij vragers of aanbieders over stages/leerbanen, een gebrekkige afstemming van wensen ten aanzien van stageperioden en dergelijke. Beide typen problemen kunnen elkaar beïnvloeden.

Een slechte aansluiting tussen onderwijs en arbeidsorganisaties kan het toekomstperspectief van jongeren negatief beïnvloeden, maar kan ook ongunstige effecten hebben op werkgevers. Daarom is besloten dat er meer zicht moet komen op de problematiek, zodat zo concreet mogelijke en uitvoerbare acties en aanbevelingen gedaan kunnen worden om knelpunten aan te pakken.

Regioplan heeft tegen deze achtergrond de opdracht gekregen om de volgende vragen te beantwoorden:

1. Voor welke sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus (van vmbo tot en met hbo, inclusief de bol- en bbl-opleidingen van het mbo) is het vinden van stageplaatsen of leerbanen geen probleem?
2. Voor welke sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus (van vmbo tot en met hbo, inclusief de bol- en bbl-opleidingen van het mbo) is het vinden van stageplaatsen en leerbanen wel een probleem en waardoor wordt dit veroorzaakt?
3. Is in sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus (van vmbo tot en met hbo, inclusief de bol- en bbl-opleidingen van het mbo) met een stageproblematiek de situatie het afgelopen jaar verbeterd of juist verslechterd? Wat zijn voor betrokken leerlingen/studenten de gevolgen van de bestaande stageproblematiek; in welke mate worden zij belemmerd in het behalen van hun opleiding?
4. In hoeverre kan voor sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus (van vmbo tot en met hbo, inclusief de bol- en bbl-opleidingen van het mbo) met een stageproblematiek hiervoor een oplossing (meer stages of leerbanen) gevonden worden in het verbeteren van de aansluiting tussen werkgevers, kenniscentra en het onderwijs? Wat valt in dit verband te leren van sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus waar zich geen stageproblematiek voordoet? Welke praktische sectorspecifieke en algemene (sectoroverstijgende) aanbevelingen en acties levert dit op?

5. Op welke wijze zou de samenwerking tussen werkgevers, kenniscentra en het onderwijs zich in de toekomst, in verband met de dreigende bezuinigingen op de kenniscentra, moeten ontwikkelen?
6. Verwachten betrokken partijen dat door het afschaffen van de Wet vermindering afdracht onderwijs per 1 januari 2014 de stageproblematiek zich gaat verergeren? Hoe zou dit ondervangen kunnen worden?

De eerste drie vragen zijn gericht op het verkrijgen van een praktisch inzicht in welke problematiek er speelt rond stages en leerbanen. De laatste drie vragen hebben betrekking op mogelijke oplossingen voor die problematiek.

Voor een beschrijving van onze werkwijze en een overzicht van bronnen en respondenten wordt verwezen naar de bijlagen.

Definities

In elke onderwijssector hebben stages een andere positie. Deze lichten we hier kort toe.

- In het **vmbo** hebben stages een kortdurend en oriënterend karakter. In de latere fase van de opleiding lopen leerlingen maximaal enkele weken stage. Stages zijn in het vmbo formeel niet verplicht om een diploma te behalen.
- In het **mbo** zijn er twee leerwegen: de beroepsopleidende leerweg (bol) en de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). De positie van de zogenoemde beroepspraktijkvorming verschilt tussen deze leerwegen:
 - In de **bol** bestaat uit de opleiding voor (minimaal) 20% uit stages bij een erkend leerbedrijf. Om de opleiding af te ronden moeten de stages met goed gevolg worden afgerond. Er zijn vaststaande normen voor de examinering ervan.
 - De **bbl** bestaat uit een combinatie van werken en leren. Studenten werken ca. vier dagen per week bij een werkgever en gaan een dag in de week naar school. Studenten zijn in dienst bij de werkgever; een dergelijk dienstverband is een voorwaarde voor een bbl-opleiding. Er wordt niet gesproken van stages, maar van *leerbanen*
- In het **hbo** is sprake van stages, projecten en afstudeeropdrachten. Stages zijn een verplicht onderdeel, waarbij een student een korte periode meewerkt in een organisatie. Projecten zijn praktijkgerichte opdrachten van organisaties die met een groep studenten worden uitgevoerd. Ook afstudeeropdrachten worden bij werkgevers uitgevoerd.

Wanneer we spreken van een 'stageproblematiek' worden niet alleen stages, maar ook leerbanen (mbo) en projecten en afstudeeropdrachten (hbo) bedoeld.

Woord van dank

Voor de uitvoering van dit project zijn wij afhankelijk geweest van de inbreng en medewerking van een groot aantal personen. Door de korte doorlooptijd van het project hebben zij hun medewerking bovendien vaak op zeer korte termijn moeten verlenen. Wij willen alle informanten en respondenten daarom op deze plaats hartelijk bedanken voor hun gewaardeerde inbreng.

In het bijzonder danken wij de deelnemers aan het Breed Stage Overleg voor het feit dat zij een deel van hun bijeenkomst hebben willen vrijmaken voor ons

en de leden van de begeleidingscommissie voor hun constructieve input. De begeleidingscommissie bestond uit: mevrouw K. Baarda (Spirit4you), de heer M. Bruijstens (gemeente Den Haag), mevrouw S. Liem (ROC Mondriaan) en mevrouw G. Velt (gemeente Den Haag) en is bijgestaan door de heer H. van Andel (gemeente den Haag).

2 WELKE STAGEPROBLEMATIEK IS AAN DE ORDE?

De vraag welke stageproblematiek in de regio Haaglanden aan de orde is, wordt langs twee lijnen benaderd:

- een inventarisatie van beschikbare kwantitatieve gegevens waaruit fricties tussen aantallen stagezoekende leerlingen en het aanbod van stageplaatsen en stagebedrijven duidelijk wordt;
- een raadpleging van relevante partijen (uit onderwijs, overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen) in de regio over hun beoordeling van de stageproblematiek.

Kwantitatieve gegevens zijn alleen beschikbaar voor het mbo. Ze zijn afkomstig uit twee verschillende bronnen: de website bekijkjetoekomst.nu en de rapportage Basiscijfers Jeugd van UWV en SBB.¹ De gegevens van bekijkjetoekomst.nu zijn afkomstig van SBB. De cijfers uit Basiscijfers Jeugd bevatten daarnaast een extra bewerking op basis van UWV-bronnen. Doordat de brongegevens en mogelijk ook de peildatum van deze twee bronnen verschillen, zijn deze niet volledig vergelijkbaar.

Voor het vmbo maken we vooral gebruik van informatie uit gesprekken met het onderwijs. Voor het hbo hebben we de stagebureaus van de Haagse Hogeschool en Hogeschool Inholland Den Haag en Delft per e-mail benaderd met de vraag in hoeverre deze tekorten aan stages, projecten en afstudeeropdrachten ervaren.

De methode die ten grondslag ligt aan de bevindingen, is te vinden in bijlage 3. In bijlage 1 zijn voor het mbo de tabellen te vinden.

2.1 Stageproblematiek in het mbo

2.1.1 Cijfers

Kansen per sector

Op basis van een vergelijking van de *gemiddelde* kansen op stages en leerbanen per sector bieden opleidingen in de sector Techniek en in de sector Zorg en Welzijn de laagste kans op een stage of leerbaan.² Voorbeelden van dergelijke opleidingen zijn Allround Metselaar (in de sector Techniek) en Zorghulp (in de sector Zorg en Welzijn). Opleidingen waar de kansen op een stage of leerbaan het gunstigst zijn, vallen voornamelijk in de sector Groen.

¹ De website bekijkjetoekomst.nu is in beheer van de stichting Spirit4you. Er is geen peildatum bekend.

² AKA (Arbeidsmarkt Gekwalificeerd Assistent) kent een nog lagere stagekans. Het gaat hier echter om slechts één opleiding.

In de technieksector heeft een meerderheid van de opleidingen minder of weinig kansen op een stage of leerbaan. Het gaat hierbij om een groot aantal opleidingen. Dit is enigszins opmerkelijk omdat het algemene (landelijke) beeld is dat er een tekort aan leerlingen en studenten in de techniek is. Deze tegenstelling kan echter worden verklaard door het feit dat de problematische techniekopleidingen gerelateerd zijn aan de bouwsector, die door de economische crisis sterk getroffen is.

Kansen per deelsector

Deelsectoren met een benedengemiddelde kans op een stage en/of leerbaan zijn: Bouw en Infrastructuur (stages en leerbanen); Afbouw, Hout en Onderhoud (stages en leerbanen); Veiligheid en Sport (stages); ICT (stages); Zorg en Welzijn (stages en leerbanen), en Economie en Administratie (stages en leerbanen).

De problemen in de deelsector Afbouw, Hout en Onderhoud zijn het grootst. Wanneer we rekening houden met het aantal opleidingen binnen een deelsector, kan worden gesteld dat de situatie in de deelsector Economie en Administratie het meest ernstig is, met name op het gebied van stages. Deze deelsector kent immers een relatief lage stagekans maar een relatief groot aantal opleidingen en een relatief groot aantal studenten.

De beste kansen op stages en leerbanen bevinden zich voornamelijk in de deelsector Horeca en Bakkerij en Techniek en Procesindustrie (met name leerbanen).

Kansen per opleidingsniveau

Op basis van de gemiddelde stagekans zijn er slechts kleine verschillen tussen de opleidingsniveaus. Over het algemeen geldt dat binnen elk opleidingsniveau de stagekansen gemiddeld voldoende zijn. Wel blijkt dat in niveau 1 ruim de helft van de opleidingen en in niveau 3 ruim een derde van de opleidingen een lage kans op een stage of leerbaan (van 1 of 2) heeft. In niveau 3 ondervinden vooral bbl-opleidingen tekorten, terwijl dat in niveau 4 juist vooral in de bol speelt. Omdat bol-opleidingen niveau 4 veel studenten hebben, lijken de meeste problemen in absolute termen daar voor te komen.

Kansen naar leerweg

Over het geheel genomen zijn de verschillen tussen bbl en bol niet groot. Voor beide leerwegen geldt dat de kans op een leerbaan cq. stage gemiddeld hoger dan 3 zijn. Hier zijn echter wel enige nuances aan te brengen. Zo worden er, in vergelijking met bbl-trajecten, in de regio Haaglanden substantieel meer bol-opleidingen aangeboden. Aangezien voor beide trajecten geldt dat ongeveer een derde van de opleidingen een kans op een stage/leerbaan van 1 of 2 heeft, duidt dit erop dat er zich meer problemen voordoen in de bol. Dat neemt niet weg dat er ook in sommige bbl-opleidingen problemen zijn.³ Deze opleidingen bevinden zich dan vooral in de sector (bouw)techniek.

³ Naar verluidt leiden problemen met het vinden van een leerbaan voor bbl'ers tot een keuze voor bol-leerwegen, mede omdat studenten hierop gewezen worden bij de inschrijving.

2.1.2 Ervaringen

Opleidingen met tekorten

De tekorten die naar voren komen uit de kwantitatieve analyse worden grotendeels herkend door de belangrijkste mbo-instellingen en door kenniscentra. Wel worden er door respondenten enkele nuances en aanvullingen gegeven.

Ten eerste bestaat er niet alleen een tekort voor de groene AKA-opleiding, maar voor alle opleidingen in niveau 1.

Ten tweede is er een tekort aan stages en leerbanen voor de opleidingen Uiterlijke Verzorging niveau 2 (met name leerbanen in de bbl) en voor de opleidingen Kinderopvang en Onderwijsassistent, beide niveau 4.

Ten derde bestaan er ook tekorten aan stages voor de opleidingen Directiesecretaresse en Managementassistent (niveau 4) en Secretarieel Medewerker (niveau 2).

Bol en bbl

Een algemene indruk is dat het aantal bbl-plekken flink is afgenomen. Dit geeft volgens respondenten tegelijkertijd meer ruimte voor (voor werkgevers goedkopere) bol-studenten. Volgens een respondent staat, in financiële termen, één leerbaan gelijk aan drie stages in de bol.

Instroom

De instroom van studenten in het mbo reageert op de situatie op de arbeidsmarkt. Hierdoor zijn stageproblemen soms minder groot dan op basis van de arbeidsmarkt en economie kan worden verwacht. Een goed voorbeeld hiervan is de bouw. In deze sector is weliswaar het aantal leerbanen en stageplekken fors afgenomen, maar ook het aantal studenten dat kiest voor deze richting is inmiddels veel lager.⁴

Uit gesprekken met mbo-instellingen blijkt dat opleidingen ook zelf actief kunnen reageren op het veranderende arbeidsmarktperspectief, bijvoorbeeld bij de opleiding Kinderopvang. Deze aandacht voor macrodoelmatigheid wordt ook ingegeven door het actieplan 'Focus op Vakmanschap 2011-2015' waarin wordt gestuurd op een instroom die meer afhankelijk is van de arbeidsmarktsituatie.

Kwaliteit

In het mbo is het succesvol afronden van een stage of leerbaan een noodzakelijke voorwaarde voor het halen van een diploma. Daarnaast is het vinden van een stage of leerbaan, meer dan in het vmbo, de verantwoordelijkheid van de student zelf. Specifiek voor stages geldt dat bij het optreden van problemen bij het vinden daarvan mbo-instellingen, in vergelijking met vmbo-instellingen, minder snel geneigd zijn om een ad-hocoplossing aan te bieden (d.w.z. stages

⁴ Een kenniscentrum merkt hierbij op dat het adequaat op elkaar reageren van personeelsbehoefte in een sector en instroom in de relevante opleidingen lastig is. Het duurt immers meerdere jaren voordat een cohort studenten afstudeert.

die zijdelings met de opleidingsrichting te maken hebben).⁵ In eerste instantie wordt er gekozen om de stageperiode naar achter te schuiven. Tegelijkertijd wordt zo voorkomen dat studenten een stage lopen die slechts deels te maken heeft met hun opleiding en dat er studenten op stage gaan die eigenlijk nog niet ‘stagerijp’ zijn.

In het vmbo is meerdere malen gesteld dat opleidingen en leerlingen vaker genoeg nemen met een stage die van mindere kwaliteit is of die slechts ten dele vakinhoudelijk geschikt is. In het mbo is dit in mindere mate aan de orde. Mogelijk hangt dit samen met regulering: enerzijds de erkenning van leerbedrijven door kenniscentra en anderzijds de examinering van in de stage of leerbaan opgedane competenties. Er wordt dan ook enkel incidenteel met een ongeschikte stage genoeg genomen om vertraging te voorkomen. Als dit al gebeurt, vindt dat vooral plaats in het begin van de opleiding.

2.1.3 Conclusie

Door de diversiteit aan bronnen voor het mbo is het beeld hier enigszins diffuus. In tabel 2.1 vatten we de bevindingen uit deze paragraaf samen. In de tabel zijn de subsectoren met stagetekorten weergegeven, waarbij is vermeld uit welke bron(nen) deze tekorten blijken. In tabel B1.5 in de bijlage zijn de bijbehorende opleidingen vermeld.

Tabel 2.1 Tekorten aan stages en leerbanen in het mbo volgens bekijkjetoekomst.nu (SBB), Basiscijfers Jeugd en/of respondenten

Sector	Subsector	Leer- weg	Niv	Volgens bron:		Aanvulling uit interviews
				SBB	Basis- cijfers	
AKA	AKA	Bbl	1	x	x	
Economie	Economie en Administratie	Bol	2, 3, 4	x	x	
		Bbl	3, 4	x	x	
	Handel en Ondernemerschap	Bol	2, 3, 4	x		
		Bbl	3	x		
	ICT	Bol	2	x	x	
		Bol	3	x		
Groen	Voedsel, Natuur en Leefomgeving	bol	2, 3, 4	x		
		bbl	2, 3	x		
		bol	3, 4	x	x	
		bbl	3	x	x	
		bol	1, 2, 3, 4		x	
		bbl	3, 4		x	

⁵ Daarnaast wordt ook gezocht naar meer creatieve oplossingen zoals het lerend wijkcentrum, het Rode Dorp en Pimp Your House.

Vervolg tabel 2.1 Tekorten aan stages en leerbanen in het mbo volgens bekljkjetoekomst.nu (SBB), Basiscijfers Jeugd en/of respondenten

Sector	Subsector	Leer- weg	Niv	Volgens bron:		
				SBB	Basis- cijfers	Aanvulling uit interviews
Techniek	Afbouw, Hout en Onderhoud	Bbl	1, 2, 3	x		
		Bol	1, 2	x		
	Bouw en Infrastructuur	Bbl	1, 2, 3, 4	x	x	
		Bol	1, 2	x	x	
	Mobiliteit en Voertuigen	Bol	1, 2	x	x	
		Bbl	2	x	x	
		Bbl	3, 4	x		
Zorg en Welzijn	Veiligheid en Sport	Bol	2, 3	x	x	
		Bol	4	x		
	Zorg en Welzijn	Bol, bbl	1	x	x	
		Bol, bbl	3, 4	x	x	
	Uiterlijke Verzorging	bbl	2			x
Algemeen	Alle opleidingen	Bol, bbl	1			x

2.2 Stageproblematiek in het vmbo

2.2.1 Cijfers

Zoals in de inleiding aangegeven, zijn er voor de diverse vmbo-richtingen geen exacte cijfers bekend over stagekansen. Voor dit niveau nemen we, zij het met enige voorzichtigheid, aan dat stageplekken die beschikbaar zijn voor mbo-studenten in de eerste fase van hun opleiding ook beschikbaar (kunnen) zijn voor vmbo-leerlingen in de laatste fase van hun opleiding. Uitgaande van deze aanname hebben leerlingen van de programma's Administratie, Dierenhouderij, Bouw- en Infratechniek, ICT, Voertuigentechniek, Beveiliging en Zorg en Welzijn relatief veel moeite met het vinden van een stage.

2.2.2 Ervaringen

In de volgende sectoren kost het opleidingen volgens hun eigen opgave relatief veel moeite om voor alle leerlingen een stage te vinden: Zorg en Welzijn (en dan met name in de ouderenzorg en de kinderopvang); Bouwtechniek; ICT; Sport, Toerisme en Recreatie, en Administratie. In de Horeca, Handel en Consumptie zijn over het algemeen voldoende plekken beschikbaar.

Het komt niet vaak voor dat een leerling helemaal geen stage kan lopen. Scholen beschikken namelijk zelf over een netwerk van werkgevers. Als de leerling zelf geen stage vindt, kan een stage worden aangeboden die afkomstig is uit dit netwerk. Zo wordt er vrijwel altijd een oplossing gevonden. Een kanttekening is dat scholen aangeven dat ze vaker een creatieve oplossing moeten vinden, bijvoorbeeld met stages die intern plaatsvinden. Ook loopt een stijgend aandeel leerlingen stages die inhoudelijk minder met hun vakgebied te maken hebben dan zou moeten. Op hun beurt merken enkele werkgevers de gevolgen van deze oplossingen; zij stellen dat ze vaker aanmeldingen krijgen van leerlingen die eigenlijk inhoudelijk niet geschikt zijn.

Sommige scholen vinden dit vanuit hun invalshoek slechts ten dele een probleem en stellen dat het opdoen van werkervaring in het algemeen het voornaamste doel is van stages. Er kan in ieder geval gesteld worden dat de stageproblematiek zich niet enkel laat omschrijven door tekorten, maar ook door een mindere kwaliteit of geschiktheid van stages.

2.2.3 Conclusie

In de in paragraaf 2.2.2 genoemde opleidingen kost het voor vmbo-leerlingen relatief meer moeite om een stage te vinden. Omdat scholen ook uit een eigen netwerk van stagebedrijven kunnen putten, lopen echter alle leerlingen uiteindelijk stage. Het is echter wel zo dat soms genoeg moet worden genomen met stages van mindere kwaliteit.

2.3 Stageproblematiek in het hbo

2.3.1 Cijfers

Om een cijfermatige indruk te krijgen van de situatie in het hbo zijn, zoals ook wordt beschreven in bijlage 3, de Stagebureaus van de Haagse Hogeschool en Inholland Delft/Den Haag gemild. Van de 39 aangeschreven opleidingen hebben er negentien gereageerd. Onder deze negentien zijn er zeven die aangaven last te hebben van stagetekorten. In tabel 2.2 geven we een overzicht van de hbo-opleidingen met en zonder stagetekorten.

Tabel 2.2 Opleidingen in het hbo met een tekort en met voldoende stages en/of afstudeeropdrachten

Opleidingen met een tekort aan stages	Opleidingen met voldoende stages
Technische Bedrijfskunde	Werktuigbouwkunde
Bouwkunde	Civiele Techniek
Small Business and Retail Management	Industrieel Productontwerpen
Duale opleiding hbo Rechten	Climate & Management
Maatschappelijk Werk en Dienstverlening	Communicatie voltijd
Verpleegkunde	Facility Management
Management in de Zorg	Duale opleiding Bestuurskunde/Overheidsmanagement (Nederlandstalige variant)
	Human Resource Management voltijd
	European Studies
	Bedrijfskunde MER
	International Public Management
	HALO

Ook de Haagse Hotelschool kent geen tekorten, voornamelijk omdat veel stages en afstudeerprojecten in het buitenland worden gedaan.

Bij drie van de zeven opleidingen met stagetekorten is er ook sprake van een tekort aan afstudeeropdrachten (die doorgaans afkomstig zijn van werkgevers). Dat betreft: Technische Bedrijfskunde, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, en Small Business and Retail Management,

2.3.2 Ervaringen

Bij de opleidingen met tekorten wordt doorgaans aangegeven dat het de meeste studenten uiteindelijk lukt om een stage te vinden. Daarbij speelt ook hun motivatie een rol: net als in het vmbo en mbo geldt dat gemotiveerde studenten altijd wel een stage kunnen vinden. Stagebureaus geven aan dat het hen en studenten wel steeds meer moeite kost om een stage te vinden.

2.3.3 Conclusie

De stageproblematiek in het hbo lijkt beperkt. Er is een beperkt aantal opleidingen waar tekorten zijn. De ervaring is daarbij dat het de meeste studenten uiteindelijk lukt om een stage te vinden.

2.4 Algemene bevindingen

Naast de vmbo-, mbo- en hbo-specifieke bevindingen, is er een aantal bevindingen die zich niet beperken tot een opleidingsniveau.

Ten eerste is het moeilijk om cijfers te achterhalen over het aandeel studenten dat vertraging oploopt, van opleiding wisselt of uitvalt als gevolg van stage-

tekorten. Onderwijsinstellingen houden dit niet bij, en ook is er geen centrale registratie.

Ten tweede bestaat de algemene indruk bij respondenten dat voortijdige uitval of het wisselen van opleiding voor het grootste deel te wijten is aan andere factoren dan aan het niet kunnen vinden van een stage.

Ten derde blijkt dat door de gehele opleidingskolom verticale verdringing plaatsvindt. In het algemeen geldt dat hogere niveaus de lagere verdringen. De indruk van werkgevers is dat studenten van hogere niveaus minder begeleiding nodig hebben en dus minder aandacht vragen.

Tot slot kan vastgesteld worden dat de ervaringen en beelden over de verhoudingen tussen vraag naar en aanbod van stages niet naadloos overeenstemmen met de stagetekorten zoals die uit beschikbare bronnen naar voren komen. Het is niet duidelijk wat de oorzaak daarvan is. Het kan bijvoorbeeld samenhangen met de manier van registreren, met een verschil tussen peilmoment en melding op sites en met de juistheid van de beelden en ervaringen van individuen.⁶

In elk geval kan vastgesteld worden dat er niet één beeld is van de situatie rond stages in de regio Haaglanden. Bovendien verandert die situatie voortdurend.

⁶ Zo is erop gewezen dat organisaties meer dan één erkenning kunnen hebben, maar dat die niet allemaal omgezet hoeven te worden in stageplaatsen. Hierdoor treedt een discrepantie op tussen het formele en het feitelijke aanbod van stages.

3 OORZAKEN VAN KNELPUNTEN OP DE STAGEMARKT

Er is een stageproblematiek maar die is er niet voor alle opleidingen en leerwegen, niet voor alle scholen per opleiding, niet voor alle leerlingen binnen een opleiding of school en ook niet voor alle werkgevers.

Om tot realistische aanbevelingen te komen, is het niet genoeg te weten in welke opzichten er sprake is van een stageproblematiek. Daarvoor is ook inzicht nodig in de oorzaken van die problemen.

In dit hoofdstuk gaan we daarop in. Allereerst geven we een overzicht van de oorzaken; in het tweede deel gaan we in op de gevolgen voor studenten, scholen en werkgevers.

3.1 Oorzaken

Economische situatie en overheidsbezuinigingen

Door de economische situatie en de overheidsbezuinigingen als gevolg daarvan is er minder werkgelegenheid. Dat heeft effect op het aantal beschikbare stages. Daarnaast heeft de economische situatie tot gevolg dat werkgevers geen of minder ruimte zien om stagiairs te begeleiden.

Veranderingen op de arbeidsmarkt

Verdringing van leerlingen op een lager opleidingsniveau door die op een hoger niveau komt deels voort uit ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Er is een kleinere beschikbaarheid van banen op lagere niveaus (bijvoorbeeld door automatisering in het geval van administratieve beroepen of door beleid in de ouderenzorg). Daarnaast is er ook verdringing van buiten het onderwijs te zien. In delen van de groene sector is sprake van verdringing van stagiairs en studenten met een leerbaan op mbo-niveau 2 door buitenlandse werknemers. Ook werken veel jong afgestudeerden op werkervaringsplaatsen. Ten slotte worden vanuit gemeenten steeds meer uitkeringsgerechtigden met financiële regelingen en gunstige voorwaarden voor werkgevers (mobiliteitsbonussen, loonkostensubsidies, e.d.) naar de arbeidsmarkt toe geleid, wat ten koste kan gaan van stageplaatsen.

Mismatch aantal leerlingen en arbeidsmarkt

Vooraf vanuit kenniscentra wordt aangegeven dat er opleidingen zijn waar te veel leerlingen worden opgeleid voor de beschikbare banen, bijvoorbeeld voor administratieve beroepen. Dit uit zich erin dat leerlingen veel moeite moeten doen om een geschikte stage te vinden. Ondanks dat er vanuit instellingen wordt aangegeven dat er bij sommige opleidingen inspanningen worden gedaan om de instroom te sturen, is men kennelijk daartoe niet in voldoende mate in staat.

Aansluiting stages bij behoeften van arbeidsorganisaties

Arbeidsorganisaties hebben een voorkeur voor een stagiair aan wie ze zoveel mogelijk hebben tegen de laagste investering. Dat is minder het geval bij:

- kortdurende stages van enkele weken of versnipperde stages (een paar dagen per week of verdeeld over meerdere periodes in het jaar). Een leerling of student kan dan niet optimaal meedraaien en het vraagt teveel organisatie en planning.
- snuffelstages (met name voor vmbo-leerlingen) en stages voor eerstejaars met nog beperkte beroepsvaardigheden omdat de inzetbaarheid van deze leerlingen klein is.
- ongemotiveerde of onvoldoende voorbereide leerlingen. Organisaties willen erop kunnen vertrouwen dat een jongere die zich meldt een geschikte stagiair is voor de betreffende functie. Nu komt het volgens hen nog te veel voor dat jongeren die zich aanmelden geen goed beeld hebben van wat zij willen en kunnen leren in de stage.
- stages voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte ('zorgleerlingen'). Deze leerlingen bevinden zich overwegend in de lagere vmbo- en mbo-niveaus.
- bbl-studenten: vaak hebben zij voor het praktijkdeel van hun opleiding een arbeidsovereenkomst met een werkgever en ontvangen zij een salaris,⁷ terwijl bol-studenten vrijwel gratis zijn voor een werkgever.

Contacten tussen scholen en werkgevers

Scholen en werkgevers menen dat er nog winst te behalen is bij het informeren en begeleiden van leerbedrijven en het onderhouden van de relatie. Uit interviews met werkgevers komt naar voren dat werkgevers contact met scholen zeer waarderen. De gewenste aard van dit contact verschilt per werkgever. Waar sommige werkgevers incidenteel contact, bijvoorbeeld wanneer er problemen ontstaan, genoeg vinden, zien anderen liever structureel contact.

Hoewel dit bij sommige opleidingen naar tevredenheid van de werkgevers verloopt, zijn er relatief veel werkgevers die ondersteuning missen. Bij extra inzet op relatiebeheer zien scholen resultaat: het is dan makkelijker om stageplekken te vinden.

Een relevante toekomstige ontwikkeling hieromtrent is het onderbrengen van de taken van de zeventien huidige kenniscentra bij SBB en een gelijktijdige korting op het budget. Wat de precieze effecten daarvan zullen zijn is nog onbekend, maar naar verwachting kan er door SBB minder aandacht besteed worden aan het onderhouden van contacten met leerbedrijven en ondersteuning van praktijkopleiders bij organisaties.

⁷ In sommige sectoren zijn deze bbl'ers in dienst van een intermediaire organisatie. Dat is goedkoper en heeft minder risico's voor de werkgever.

3.2 Zicht op gevolgen?

Gevolgen voor leerlingen en studenten

Voor zowel vmbo, mbo als hbo geldt dat de gevolgen voor leerlingen of studenten die geen stage kunnen vinden niet centraal worden bijgehouden. Van deze gevolgen is dan ook geen kwantitatief beeld te geven. Uit de interviews komen wel indicaties naar voren voor de gevolgen die het niet vinden van stageplaatsen kunnen hebben voor leerlingen/studenten.

Vmbo

In het vmbo zijn stages niet formeel verplicht, maar de in dit onderzoek betrokken scholen vinden stages van dermate groot belang dat deze voor alle leerlingen in het curriculum zijn opgenomen. In eerste instantie gaat de leerling zelf op zoek naar een stage. Als dit niet lukt, kan de leerling een stage zoeken binnen het netwerk van de school. Dit leidt vrijwel altijd tot een oplossing. Soms moet een school genoeg nemen met een stage die niet aan de eigen kwaliteitseisen voldoet. Dat kan door een stage toe te staan die zijdelings met de beroepsrichting te maken heeft (bijvoorbeeld in een sportwinkel voor een opleiding in de richting Sport) of een stage met weinig afwisseling in werkzaamheden. Sommige scholen vinden dat geen probleem ('ze leren altijd wat'), andere wel. Vertraging of uitval als gevolg van het ontbreken van een geschikte stage komt niet voor.

Hoe werkgevers deze gang van zaken beoordelen, is niet bekend.

Mbo

In het mbo zijn stages een vereiste voor een diploma. Bol-studenten die geen stage kunnen vinden lopen vertraging op of veranderen van opleiding. In de bbl betekent het niet kunnen vinden van een leerbaan, dat er niet gestart kan worden met de opleiding. Het verlies van een leerbaan betekent dat een student moet stoppen of overstappen naar een andere opleiding (eventueel in de bol). Meer dan in het vmbo is het vinden van een stage of leerbaan de verantwoordelijkheid van de student zelf. Als dat niet zelfstandig lukt, is er ondersteuning vanuit de opleiding, bijvoorbeeld door de inzet van het eigen bedrijsennetwerk of hulp bij het zoeken en solliciteren. Ook kenniscentra hebben daarbij een rol, door te zorgen voor voldoende leerbedrijven en te bemiddelen bij tekorten (bijvoorbeeld door instellingen gemeld via stagetekorten.nl).

Indien het in de bol niet mogelijk blijkt een stage te vinden, probeert de opleiding in eerste instantie studievertraging te voorkomen door 'tijd te rekken' (eerst andere vakken te geven zodat er meer tijd is om een stage te vinden) of de stage in de vakantieperiode te laten inhalen. Studenten die echt geen stage kunnen vinden, vallen uit of veranderen van opleiding. Hierbij dient volgens onze respondenten de kanttekening geplaatst te worden dat in deze gevallen vrijwel altijd andere problemen meespelen, zoals een gebrek aan motivatie. Gemotiveerde leerlingen vinden altijd een stage, zo wordt gesteld.

De kwaliteit van stages en leerbanen is, zoals in paragraaf 2.1.2. reeds aangegeven in het mbo meer dan in het vmbo gereguleerd.

Hbo

Ook in het hbo vormen stages een verplicht onderdeel van de opleiding. Zoals eerder in paragraaf 2.2.3. aangegeven lukt het veruit de meeste studenten, met hulp van het Stagebureau, uiteindelijk om een stage te vinden, hoewel er bij sommige opleidingen steeds meer moeite voor gedaan moet worden. Soms wordt daarom genoeg genomen met een stage van lagere kwaliteit. Het meest voorkomende gevolg van het ontbreken van een stage is studievertraging; het staken of wisselen van een opleiding komt incidenteel voor.

Gevolgen voor werkgevers

Stagetekorten hebben niet alleen gevolgen voor leerlingen en studenten, maar ook voor werkgevers.

Als werkgevers geen of nauwelijks stageplaatsen of leerbanen (meer) aanbieden, verzwakt dat de binding met de opleidingen. Daardoor hebben werkgevers minder zicht op wat er in de opleidingen gebeurt en wat ze van jong afgestudeerden kunnen verwachten.

Ook verliezen werkgevers dan het contact met potentiële toekomstige werknemers. Dat levert met name problemen op als de vraag naar personeel in de toekomst weer toeneemt; als een werkgever nu geen stages of leerbanen meer aanbiedt, is er in de toekomst ook geen *pool* van al bekende kandidaten voor nieuwe functies.

Het is de vraag of werkgevers zich in voldoende mate bewust zijn van de afgeleide voordelen die het bieden van stageplaatsen kan hebben.

4 AANBEVELINGEN

4.1 De essentie van de stageproblematiek

Terugblikkend schuilt naar onze mening de stageproblematiek in de volgende zeven hoofdpunten:

1. De situatie rond de vraag naar en het aanbod van stages weerspiegelt voor een belangrijk deel de arbeidsmarktsituatie:
 - er zijn te weinig stages/leerbanen voor die beroepen en in die sectoren waarvoor op de arbeidsmarkt ook de vraag naar personeel laag is (ten opzichte van het aanbod);
 - lager opgeleiden worden verdrongen door hoger opgeleiden en het aanbod van buitenlandse werknemers en beschermde werkplekken heeft ook een verdringend effect.
2. Er zijn op het aspect van stages/leerbanen fricties in de aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven, maar er is geen eenduidig, betrouwbaar en voldoende actueel beeld van die fricties.
3. De oorzaken van deze fricties zijn doorgaans ook niet voldoende bekend. Als ze al bekend zijn, is dat vanuit de optiek van één partij, niet vanuit een bredere benadering vanuit de rollen van alle betrokken partijen.
4. Fricties rond vraag en aanbod van stages en leerbanen worden meestal verwoord in termen van te weinig stages/leerbanen of te weinig stagiairs. Achter een dergelijke kwantitatieve onbalans gaan vaak (ook) andere problemen schuil.
5. Er spelen bij de vraag naar en het aanbod van stages ook factoren een rol die niet of nauwelijks door lokale partijen (overheid, onderwijs of ondernemingen) te beïnvloeden zijn (zoals: landelijke wet- of regelgeving, de studiekeuze van leerlingen en studenten, de afzetmarkt van bedrijven en daarmee personeelsbehoeften).
6. Er is zeker geen sprake van beleidsarmoede rond de stageproblematiek, maar het ontbreekt partijen goeddeels aan een overzicht van wat er her en der gebeurt en door wie, en aan inzicht in wat wel en niet werkt.
7. Er is overleg en afstemming rond stageproblematiek, maar dat is min of meer het exclusieve domein van overheid, onderwijs en kennisinstellingen.

Deze bevindingen vormen de uitgangspunten voor onze aanbevelingen om verbetering te brengen in de stageproblematiek in de regio Haaglanden.

4.2 Aanbevelingen

De 'markt' van vraag en aanbod van stages en leerbanen is sterk gefragmenteerd en niet transparant. Vreemd genoeg geldt dat voor alle betrokken partijen: onderwijsinstellingen, leerlingen en studenten, en arbeidsorganisaties. Opleidingen en arbeidsorganisaties zijn gescheiden werelden en contacten vinden vaak plaats op een bilaterale basis. Dat is op zich vreemd omdat opleidingen belang hebben bij input 'van de werkvloer' en bij voldoende en goede stageplaatsen voor hun leerlingen en studenten, terwijl arbeidsorganisaties belang hebben bij opleidingen die bij hun praktijk aansluiten en bij onderwijsuitstromers die geschikt zijn om aan te nemen.

De pogingen die gedaan worden om vraag en aanbod dichterbij elkaar te brengen (stagekalender, bekijkjetoekomst.nu, Meldpunt Stagetekorten) lijken, afgaande op het feit dat een 'stageproblematiek' ervaren wordt, te weinig succesvol en bij het belangrijkste stageoverleg in de regio zijn werkgevers niet direct betrokken.

Overleg over stages en leerbanen en over het verbeteren van de verbindingen tussen onderwijs en arbeidsmarkt werken alleen als er een *gezamenlijk gedragen* ambitie is om verbetering in de situatie te brengen en daarvoor is het nodig dat uitgegaan wordt van de behoeften van alle partijen. Eenzijdige initiatieven werken niet. Er moeten tussen partijen verbindingen worden gelegd die er toe doen. Wat daarvoor nodig is wordt hieronder uitgewerkt.

1. Kies de juiste schaal voor gestructureerde afstemming

Bilaterale contacten kunnen goed werken om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen, maar over het geheel genomen doen ze dat blijkbaar niet voldoende, anders zou er geen 'stageproblematiek' ervaren worden.

Daarnaast is er het overleg op regioniveau: het Breed Stage Overleg. Voor zover wij hebben kunnen vaststellen is dat een gewaardeerd overleg, waar ervaringen en kennis worden uitgewisseld. Dit overleg heeft echter geen link met werkgevers en heeft een meer algemene beleidsinstek.

Wij adviseren na te gaan in hoeverre er bij sectoren en andere verbanden (bijvoorbeeld beroepsorganisaties, winkeliersverenigingen en het mkb) en bij de opleidingen die voor die sectoren en verbanden relevant zijn, belangstelling en behoefte is aan een gestructureerd overleg over onderwijsinhoud, input vanuit de praktijk en stages. Het verdient ook overweging een dergelijk overleg zeker in de beginfase een externe probleemeigenaar c.q. aanjager c.q. ambassadeur te geven. Dit vergroot waarschijnlijk de slaagkans.

Adressaat: de gemeente Den Haag of het RPA Haaglanden zou een initiërende rol kunnen op zich kunnen nemen. Een derde optie is het platform van het Breed Stage Overleg (zie de laatste aanbeveling).

Een specifiek aandachtspunt in deze context is dat onderwijsinstellingen nu nog hun eigen contacten onderhouden met werkgevers. Dit leidt ertoe dat de markt intransparant blijft en dat de ene instelling tekorten in het aanbod van stageplaatsen kan ondervinden, terwijl een andere daar geen last van heeft.

Het leidt er ook toe dat sommige werkgevers door stagecoördinatoren en leerlingen van verschillende opleidingen benaderd worden. Afstemming en samenwerking kan op dit punt tot efficiëntievergroting leiden.

Adressaat: de onderwijsinstellingen in de regio onder onafhankelijke externe begeleiding.

In het verlengde van dit aandachtspunt: werkgevers lopen de kans benaderd te worden voor stageplaatsen of leerbanen (Onderwijs), voor de plaatsing van werkloze jongeren of mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt (Werk & Inkomen) of voor gedachtewisseling over toekomstplannen en toekomstige werkgelegenheid (EZ). Dit is zowel vanuit de optiek van werkgevers als uit die van onderwijsinstellingen en de gemeente niet efficiënt en misschien ook contraproductief.

Zoals Werkgeversservicepunten al krachten bundelen tussen gemeente, UWV WERKbedrijf en derden ten behoeve van een werkgeversbenadering, zou ook, eventueel samen met het Werkgeversservicepunt, gezocht kunnen worden naar een betere krachtenbundeling/afstemming rond stages en leerbanen voor en instroom van jongeren.

Een stap verder zou zijn om te streven naar meer beleidsafstemming of -integratie tussen de verschillende gemeentelijke diensten. Dat vergt een politieke wil.

Adressaat: de gemeente Den Haag als initiatiefnemer

2. Samenwerking en resultaten zijn gediend bij gedeelde kennis

Overleg en afstemming, informatie-uitwisseling en samenwerking in het algemeen kosten tijd en energie. Daarom zijn partijen daartoe alleen bereid als het hen iets kan opleveren en als ze weten dat de andere partijen hun inspanningen ondersteunen. Daarvoor is overeenstemming nodig over doelen en de noodzaak om die doelen na te streven.

Een dergelijk commitment is gediend met adequate kennis bij alle partijen over de feitelijke omvang en impact van een gepercipieerd probleem. Als partijen geen of geen goede ervaringen met elkaar hebben, is het te overwegen om die kennis door een derde, onafhankelijke, partij te laten aanleveren.

Juist op het punt van stages en leerbanen is kwantitatieve informatie betrekkelijk schaars en matig actueel en bestaan er daarnaast beelden over de situatie die vaak gebaseerd zijn op betrekkelijk smalle of andersoortige waarnemingen.

Adressaat: omdat gedeelde kennis in het belang van alle partijen is zou de kennisverwerving ook gemeenschappelijk georganiseerd moeten worden. Het RPA zou hierin leidend kunnen zijn of het Breed Stage Overleg (zie de laatste aanbeveling).

3. Samenwerking en resultaten zijn gediend bij adequate kennis

Het is te kort door de bocht om te beweren dat tekorten altijd liggen aan te weinig plaatsingsmogelijkheden bij arbeidsorganisaties. Uiteraard zullen

organisaties die met een krimpende afzetmarkt of bezuinigingen te maken hebben, minder open staan voor het begeleiden van stagiairs. Tegelijkertijd zijn er echter in zo'n situatie ook organisaties die vooruit kijken of die om andere redenen wel open staan voor stagiairs. Tekorten kunnen echter ook met heel andere factoren samenhangen, zoals de manier waarop en de momenten waarop stageplaatsen en leerbanen worden gevraagd, de mate van begeleiding vanuit de opleiding, de attitude van stagiairs, de kwaliteit van de opleiding in de ogen van de werkgever, het niet in beeld zijn bij elkaar, et cetera.

Daarom zijn (gepercipieerde) tekorten als zodanig een onvoldoende duidelijk gegeven om gezamenlijke actie op te baseren. Het kennen van de feitelijke oorzaken en het erkennen van die oorzaken (en dus de eigen rol daarin) door betrokken partijen is dat wel.

Dit vereist dus een goed, open minded, onderzoek naar de oorzaken van veronderstelde tekorten aan stages en leerbanen. Hiervoor zou ter ondersteuning een handleiding met aandachtspunten opgesteld kunnen worden.

Adressaat: dit is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van onderwijsinstellingen in de regio en werkgevers, maar de kans is groot dat men het nut ervan niet volledig inziet. Bovendien wordt bezuinigd op de sectorale kennisinstellingen die dit soort onderzoek goed voor hun rekening zouden kunnen nemen. Mogelijk kunnen gemeenten of het RPA hierin een faciliterende rol vervullen.

4. Maak beleid zo concreet mogelijk

De strekking van de voorgaande adviezen is dat niet het probleem – een scheve vraag-aanbodverhouding voor stages en leerbanen voor een bepaalde opleiding – gekend moet worden, maar de oorzaken van het probleem.⁸

Stagebeleid moet geënt worden op de oorzaken van die problemen. Pas als die gekend en door relevante partijen erkend worden kan in overleg vastgesteld worden wie wat daaraan kan doen en wie welk belang heeft om er ook daadwerkelijk iets aan te doen. Pas dan kunnen ook de te bereiken doelen vastgesteld worden en de middelen bepaald worden die moeten bijdragen aan het bereiken van die doelen.

Het op deze manier zo concreet mogelijk maken van beleid en uitvoerders van dat beleid maakt het mogelijk op gezette tijden vast te stellen of een beleidsinstrument werkt en of de betrokken partijen hun rol nemen. Daarmee wordt de mogelijkheid gecreëerd om beleid bij te stellen, partijen op hun inbreng aan te spreken of om beleid te beëindigen als het doel bereikt is of als de bijdrage ervan aan de doelbereiking te klein is.

Adressaat: alle bij een ingreep betrokken partijen of de probleemeigenaar.

⁸ Hoewel wij in dit rapport niet rapporteren over de specifieke oorzaken van knelpunten bij afzonderlijke opleidingen, is uit gesprekken wel duidelijk geworden dat in de ogen van de verschillende partijen oorzaken en dus ook oplossingen per knelpunt kunnen verschillen.

5. Gebruik de stagesituatie als aanleiding voor communicatie

De situatie rond vraag naar en aanbod van stages en leerbanen weerspiegelt voor een deel de arbeidsmarktsituatie. Dit gegeven kan beter dan nu het geval lijkt gebruikt worden ten behoeve van 'sturende informatieverstrekking'.⁹

Voor onderwijsvolgenden kan de situatie rond vraag naar en aanbod van stages en leerbanen meer gebruikt worden als indicator voor toekomstige kansen op werk. Zoekt men in de laatste fase van een opleiding tevergeefs naar een stage of behoort men binnen zijn studiejaar tot het deel van de leerlingen/studenten dat geen stage kan vinden, dan is de kans groot dat men daarna ook moeilijk of geen werk kan vinden in de richting waarvoor men geleerd heeft.¹⁰ Datzelfde geldt voor (aankomende) bbl-studenten die geen leerbaan kunnen vinden of deze gedurende de opleiding verliezen. Wanneer leerlingen/studenten zich hiervan vroeg in hun opleiding nadrukkelijker bewust zijn, leidt dat misschien tot een bijstelling van hun ambities en beroepswens. Voor werkgevers geldt dat wanneer zij geen stagiairs meer in hun organisatie hebben rondlopen, zij ook grotere kans lopen geen zicht meer te hebben op ontwikkelingen in het onderwijs. Dat kan aanleiding voor opleidingen, maar ook voor die werkgevers, zijn om de stagesituatie aan de orde te stellen tegen deze achtergrond en met het oog op mogelijke toekomstige personeelsbehoeften van deze werkgevers.

Leerlingen/studenten zijn ook een informatiebron voor inzicht in de situatie rond stages en leerbanen. Onze indruk uit de gevoerde gesprekken is dat ervaringen van deze groep weinig of niet gebruikt worden om zicht te krijgen op de kwaliteit van stages en leerbanen, de praktijk in organisaties, de tevredenheid van werkgevers met stagiairs, de noodzaak, of afwezigheid daarvan, van begeleiding en nazorg voor zowel stagiairs als werkgevers, e.d.
Adressaat: opleidingen en hun stagecoördinatoren.

6. Van Breed Stage Overleg naar Brede Stage Coördinatie

Het Breed Stage Overleg voorziet in de regio Haaglanden in een kennelijke behoefte om met een zekere regelmaat informatie uit te wisselen over de organisatie van stages voor onderwijsvolgenden. Het is nu vooral een informatieplatform waarbinnen partijen met elkaar praten op basis van een gedeeld belang (stages/leerbanen voor leerlingen) en wederzijds vertrouwen. Dit platform kan daarmee een goed uitgangspunt bieden om een coördinerende of regie-rol op zich te nemen voor alle initiatieven rond stages in de regio. Doordat partijen hierbinnen op basis van gelijkwaardigheid met elkaar optrekken kan dit voordelen hebben boven het beleggen van een dergelijke rol bij één partij, zoals het RPA of een van de gemeenten.

⁹ Dit geldt uiteraard alleen voor trendmatige ontwikkelingen in vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Schoksgewijze aanpassingen van de personeelsbehoeften, bijvoorbeeld in de zakelijke dienstverlening n.a.v. de financiële crisis eind 2008, in de bouw door de economische crisis in 2009 of in de kinderopvang door gewijzigd overheidsbeleid vanaf 2011, zijn niet te voorspellen.

¹⁰ Deze relatie is bij ons weten nog niet onderzocht, maar is wel aannemelijk en werd in interviews, wanneer dit aan de orde kwam, niet tegengesproken.

Wanneer voor deze constructie gekozen wordt, is het wel van belang dat álle relevante partijen in het platform vertegenwoordigd zijn. Dat is nu nog niet het geval, want het RPA maakt er bijvoorbeeld nog geen deel van uit, maar met name vertegenwoordigers van sectoren mogen er niet in ontbreken. Om informatie-uitwisseling, overleg en afstemming binnen het platform niet onbeheersbaar te maken door het aantal partijen dat eraan deelneemt, valt het te overwegen zogenoemde 'kamers' in te richten waarbinnen specifieke aandachtsvelden centraal staan (zolang daar behoefte aan is).

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Tabellen

Onderstaande cijfers zijn gebaseerd op de kansen op stages en leerbanen zoals eind november 2013 vermeld op bezoekjetoekomst.nu. De kansen worden uitgedrukt in cijfers van 1 tot en met 5, waarbij 1 voor weinig kansen staat en 5 voor goede kansen. In onderstaande tabellen is de gemiddelde kans op een stage of leerbaan berekend, plus het percentage opleidingen met een lage kans op een stage of leerbaan (dat wil zeggen: een kans van 1 (weinig) of 2 (minder) op de schaal van 1 tot en met 5).

Opmerking: in deze bijlage wordt in de tabellen steeds gesproken van een 'stagekans'. Bij bol-opleidingen gaat het daarbij om de kans op een stage, bij bbl-opleidingen op de kans op een leerbaan.

Tabel B1.1 Aantal opleidingen per mbo-instelling

	Aantal opleidingen	Procent
Albeda College	16	4.9
Lentiz	34	10.5
ROC ID College	65	20.1
ROC Mondriaan	189	58.3
Wellantcollege	20	6.2
Totaal	324	100

Tabel B1.2 Gemiddelde stagekans en percentages met minder of weinig stagekansen (lager of gelijk aan 2) per sector, naar leerweg

	N		Gemiddelde stagekans			Percentage met minder of weinig stagekansen		
	Bol	Bbl	Bol	Bbl	Totaal	Bol	Bbl	Totaal
AKA	0	1	-	1.00	1.00	-	100	100
Economie	93	43	3.42	3.74	3.52	24.7	16.3	22.1
Groen	34	19	3.56	4.32	3.83	38.2	15.8	30.2
Techniek	19	50	2.42	2.30	2.33	47.4	54.0	52.2
Zorg en Welzijn	46	19	2.85	2.74	2.82	34.8	26.3	32.3
Totaal	132	192	3.21	3.11	3.17	31.8	32.6	32.1

Tabel B1.3 Gemiddelde stagekans en percentages met minder of weinig stagekansen (lager of gelijk aan 2) per deelsector, naar leerweg

	N		Gemiddelde stagekans			Percentage met minder of weinig stagekansen		
	Bol	Bbl	Bol	Bbl	Totaal	Bol	Bbl	Totaal
Afbouw, Hout en Onderhoud	9	18	2.67	2.67	2.67	44.4	44.4	44.4
AKA	0	1	-	1.00	1.00	-	100.0	100.0
Bouw en Infrastructuur	5	19	1.40	1.47	1.46	100.0	100.0	100.0
Economie en Administratie	35	16	2.97	3.00	2.98	34.3	31.3	33.3
Handel en Ondernemerschap	22	13	3.09	3.62	3.29	31.8	15.4	25.7
Horeca en Bakkerij	14	11	4.36	4.62	4.48	0	0.0	0.0
Informatie en Communicatietechnologie	10	0	3.40	-	3.40	40.0	-	40.0
Techniek en Procesindustrie	5	13	3.00	3.00	3.00	0.0	0.0	0.0
Toerisme en Recreatie	6	0	3.83	-	3.83	0.0	0.0	0.0
Transport, Scheepvaart en Logistiek	6	3	4.67	5.00	4.78	0.0	0.0	0.0
Uiterlijke Verzorging	4	4	3.00	3.00	3.00	0.0	0.0	0.0
Veiligheid en Sport	17	0	3.00	-	3.00	41.2	-	41.2
Voedsel, Natuur en Leefomgeving	34	19	3.56	4.32	3.83	38.2	15.8	30.2
Zorg en Welzijn	25	15	2.72	2.67	2.70	36.0	33.3	35.0
Totaal	192	132	3.21	3.11	3.17	31.8	32.6	32.1

Tabel B1.4 Gemiddelde stagekans en percentages met een minder of weinig stagekansen (lager of gelijk aan 2) per opleidingsniveau, naar leerweg

	N		Gemiddelde stagekans			Percentage met minder of weinig stagekansen		
	Bol	Bbl	Bol	Bbl	Totaal	Bol	Bbl	Totaal
Niveau 1	9	9	3.11	2.89	3.00	55.6	55.6	55.6
Niveau 2	43	42	3.21	3.24	3.22	27.9	26.2	27.1
Niveau 3	51	47	3.34	3.02	3.26	31.4	42.6	36.7
Niveau 4	89	34	3.00	3.12	3.09	31.5	20.6	28.5
Totaal	132	192	3.21	3.11	3.17	31.8	32.6	32.1

Tabel B1.5 Mbo-opleidingen met minder of weinig stagekansen

Sector	Subsector	Opleiding / branche	Leerweg	Niv	Instelling(en)	Stagekansen	Bron
AKA	AKA	Arbeidsmarktgekwalificeerd assistent	Bbl	1	Lentiz	weinig	SBB
Economie	Economie en Administratie	Bedrijfsadministratief medewerker	Bol	2	Mondriaan, ID College	minder	SBB
		Financieel administratief medewerker	Bbl	3	Mondriaan, Albeda	minder	SBB
		Financieel administratief medewerker	Bol	3	Mondriaan, ID College, Albeda	minder	SBB
		(Junior) accountmanager	Bbl	4	Albeda	weinig	SBB
		Juridisch medewerker openbaar bestuur	Bbl	4	Mondriaan	weinig	SBB
		Medewerker sociale zekerheid	Bbl	4	Mondriaan	minder	SBB
		(Junior) accountmanager	Bol	4	ID College, Albeda	weinig	SBB
		Commercieel medewerker bank- en verzekeringswezen	Bol	4	Mondriaan, ID College	weinig	SBB
		Juridisch medewerker openbaar bestuur	Bol	4	Mondriaan, ID College	weinig	SBB
		Medewerker sociale zekerheid	Bol	4	Mondriaan	minder	SBB
	Handel en Ondernemerschap	Basisedewerker mode/maatkleding	Bol	2	Mondriaan	minder	SBB *
		Verkoopsspecialist detailhandel	Bbl	3	Mondriaan, ID College	minder	SBB *
		Allround medewerker mode/maatkleding	Bol	3	Mondriaan	weinig	SBB *
		Verkoopsspecialist detailhandel	Bol	3	Mondriaan, ID College	minder	SBB *
		Commercieel medewerker fashion	Bol	4	Mondriaan	weinig	SBB *
		Interieuradviseur	Bol	4	Mondriaan	weinig	SBB *
		Medewerker styling	Bol	4	Mondriaan	weinig	SBB *
	ICT	Medewerker ICT	Bol	2	Mondriaan	minder	SBB
		Technisch medewerker	Bol	2	ID College	minder	SBB
		Medewerker beheer ICT	Bol	3	Mondriaan, ID College	minder	SBB *
Groen	Voedsel, Natuur en Leefomgeving	Medewerker dierv verzorging	Bbl	2	Lentiz	minder	SBB *
		Medewerker dierv verzorging	Bol	2	Wellantcollege, Lentiz	minder	SBB *
		Branche Groene ruimte	Bbl	3+4		minder	BcJ
		Branche Groene ruimte	Bol	1+2		minder	BcJ
		Branche Groene ruimte	Bbl	3+4		weinig	BcJ
		Dierv verzorger recreatiedieren	Bbl	3	Lentiz	weinig	SBB *
		Vakbekwaam medewerker natuur en vormgeving	Bbl	3	Wellantcollege	minder	SBB
		Dierv verzorger recreatiedieren	Bol	3	Wellantcollege, Lentiz	weinig	SBB *
		Vakbekwaam medewerker natuur en vormgeving	Bol	3	Wellantcollege, Lentiz	minder	SBB
		Vakbekwaam medewerker recreatiebedrijf	Bol	3	Lentiz	minder	SBB

Vervolg tabel B1.5 Mbo-opleidingen met minder of weinig stagekansen

Sector	Subsector	Opleiding / branche	Leer-weg	Niv	Instelling(en)	Stagekansen	Bron
		Branche Bloemen en tuincentra	Bol	1+2		minder	BcJ
		Branche Bloemen en tuincentra	Bol	3+4		minder	BcJ
		Branche Plantenteelt	Bol	1+2		weinig	BcJ
		Branche Plantenteelt	Bol	3+4		weinig	BcJ
		Manager bloembinden	Bol	4	Wellantcollege, Lentiz	minder	SBB
		Ondernemer/manager recreatiedieren	Bol	4	Wellantcollege, Lentiz	minder	SBB *
		Specialist natuur en vormgeving	Bol	4	Wellantcollege, Lentiz	minder	SBB
Techniek	Afbouw, Hout en Onderhoud	Assistent schilder	Bbl	1	Mondriaan	minder	SBB *
		Assistent schilder	Bol	1	Mondriaan	minder	SBB *
		Schilder	Bbl	2	Mondriaan	minder	SBB *
		Schilder	Bol	2	Mondriaan	minder	SBB *
		Gezel schilder	Bbl	3	Mondriaan	minder	SBB *
Bouw en Infrastructuur		Assistent bouw en infra	Bbl	1	Mondriaan	minder	SBB
		Assistent bouw en infra	Bol	1	Mondriaan	minder	SBB
		Metselaar inclusief casco lijnwerk	Bbl	2	Mondriaan	minder	SBB
		Metselaar inclusief lichte scheidingswanden	Bbl	2	Mondriaan	minder	SBB
		Opperman bestratingen	Bbl	2	Mondriaan	weinig	SBB
		Tegelzetter	Bbl	2	Mondriaan	minder	SBB
		Timmerman	Bbl	2	Mondriaan	weinig	SBB
		Vakman gww	Bbl	2	Mondriaan	minder	SBB
		Waterbouwer	Bbl	2	Mondriaan	minder	SBB
		Timmerman	Bol	2	Mondriaan	weinig	SBB
		Allround metselaar aan- en verbouw	Bbl	3	Mondriaan	weinig	SBB
		Allround metselaar herstel en restauratie	Bbl	3	Mondriaan	weinig	SBB
		Allround metselaar inclusief nieuwe metseltechnieken	Bbl	3	Mondriaan	weinig	SBB
		Allround tegelzetter	Bbl	3	Mondriaan	minder	SBB
		Allround timmerman bouw- en werkplaats	Bbl	3	Mondriaan	weinig	SBB
		Allround timmerman nieuwbouw	Bbl	3	Mondriaan	weinig	SBB
		Allround timmerman restauratie	Bbl	3	Mondriaan	weinig	SBB
		Allround vakman gww	Bbl	3	Mondriaan	minder	SBB
		Allround waterbouwer	Bbl	3	Mondriaan	minder	SBB
		Straatmaker	Bbl	3	Mondriaan	weinig	SBB
		Kaderfunctionaris uitvoering bouw en infra	Bbl	4	Mondriaan	weinig	SBB
		Middenkaderfunctionaris Bouw	Bol	4	Mondriaan	minder	SBB

ervolg tabel B1.5 Mbo-opleidingen met minder of weinig stagekansen

Sector	Subsector	Opleiding / branche	Leerweg	Niv	Instelling(en)	Stagekansen	Bron
		Middenkaderfunctionaris Infra	Bol	4	Mondriaan	weinig	SBB
		Middenkaderfunctionaris Landmeetkunde	Bol	4	Mondriaan	weinig	SBB
	Mobiliteit en Voertuigen	Assistent Mobiliteitsbranche	Bol	1	Mondriaan	minder	SBB
		Autoschadehersteller niveau 2	Bbl	2	Mondriaan	minder	SBB
		Autospuiter niveau 2	Bbl	2	Mondriaan	minder	SBB
		Autoschadehersteller niveau 2	Bol	2	Mondriaan	minder	SBB
		Autoschadehersteller niveau 3	Bbl	3	Mondriaan	minder	SBB *
		Autospuiter niveau 3	Bbl	3	Mondriaan	minder	SBB *
		Werkplaatsmanager Motorvoertuigentechniek	Bbl	4	Mondriaan	minder	SBB *
Zorg en Welzijn	Veiligheid en Sport	Beveiliging	Bol	2	Mondriaan, ID College	minder	SBB
		Coördinator beveiliging	Bol	3	Mondriaan	weinig	SBB
		Sport- en bewegingscoördinator/ Bewegingsagoog	Bol	4	Mondriaan, ID College	minder	SBB *
		Sport- en bewegingscoördinator/ Operationeel sport- en bewegingsmanager	Bol	4	Mondriaan, ID College	minder	SBB *
Zorg en Welzijn		Zorghulp	Bbl	1	Mondriaan, ID College	weinig	SBB
		Zorghulp	Bol	1	Mondriaan, ID College	weinig	SBB
		Medewerker maatschappelijke zorg	Bbl	3	Mondriaan	minder	SBB *
		Medewerker maatschappelijke zorg	Bol	3	Mondriaan, ID College	minder	SBB *
		Doktersassistent	Bbl	4	Mondriaan	minder	SBB *
		Persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen	Bbl	4	Mondriaan	minder	SBB *
		Doktersassistent	Bol	4	Mondriaan	minder	SBB *
		Pedagogisch medewerker 4 jeugdzorg	Bol	4	Mondriaan	minder	SBB *
		Persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen	Bol	4	Mondriaan, ID College	minder	SBB *
		Sociaal-maatschappelijk dienstverlener	Bol	4	Mondriaan	minder	SBB *

Legenda:

SBB: gegevens van SBB via bekijkjetoekomst.nu

BcJ: gegevens uit Basiscijfers Jeugd, oktober 2013.

* Geen tekorten volgens Basiscijfers Jeugd, wel volgens bekijkjetoekomst.nu.

Vetgedrukt: opleidingen waarbij volgens gegevens van bekijkjetoekomst.nu en gegevens uit de Basiscijfers Jeugd stagetekorten voorkomen.

BIJLAGE 2
Respondenten
Onderwijs

Jan Korving	Hoofd Stagebureau	Johan de Witt Scholengroep
Elke Hardon	Stagecoördinator	ZuidWest College
Jan v.d. Hoogenband	Stagecoördinator	Francois Vatelsschool
Willem Rotteveel	Stagecoördinator	Maris College Bohemen
Peter Vijverberg	Beleidsmedewerker	ROC Mondriaan
Elly van de Bree	Sectordirecteur	ROC ID College
Piet Hartog	BPV-coördinator	Lentiz
Wendy Burgerjon	Stagecoördinator	Hotelschool Den Haag
Gaby Weij	Stageconsulent	Haagse Hogeschool
Heleen Geerts	Coördinator Praktijkb.	Haagse Hogeschool
Jan Kersbergen	Manager	RegioRegisseur

Werkgevers

Marlies Cuppen	Coördinator jeugdwerk	Don Bosco
Andries Kout	Directeur	Weighpack
(<i>anoniem</i>)	Bedrijfsleider	Filiaalchef winkel
Olga Lekkerkerker	Directieassistent	J.C.K. Elektrotechniek
Jan Scholma	Filiaalmanager	Schneiders Print Service
Rob van Berlo	Team manager	Gemeente Den Haag
Richard v.d. Dussen	Bedrijfsleider	Hoogvliet
Robin van de Leur	Filiaalmanager	C&A
Andre Derks	Project Technicus	Installatiebedrijf Dijksterhuis
Peter Meijer	Bedrijfsleider	Albert Heijn

Werkgeversorganisaties

Coralie Elmont	Beleidsmedewerker	ZorgzijnWerkt
----------------	-------------------	---------------

Kenniscentra

Ruud Baarda	Senior beleidsadv.	SBB
Len Steenhoek	Strategisch adv.	Calibris
Chris Venema	Stafmedewerker	Kenteq
Ghislaine Bom		ECABO
Lydia Kersbergen		Aequor
Wilbert Pot		Fundeon
Evelyn de Groot	Opleidingsadviseur	KC Handel

Overig

Marja Gruppelaar	Beleidsmedewerker	RPA Haaglanden
Ronald Roos	Scholingsadviseur	WGSP

BIJLAGE 3

Onderzoeksverantwoording

Om tot een oordeel over en advies met betrekking tot de stageproblematiek in de regio Haaglanden te komen, zijn door RegioPlan de volgende activiteiten ondernomen:

- a) Om de sectoren, opleidingen en opleidingsniveaus met een voelbare stageproblematiek te vinden, is voor het mbo de website bepkijkjetoekomst.nu geraadpleegd. Aan het aldus verkregen beeld is vervolgens informatie over de mogelijkheden voor stages en leerbanen voor leerlingen in het mbo per sector (het zogenaamde ratiogetal) gekoppeld uit 'Basiscijfers Jeugd – Juni 2013'.
- b) Onze bevindingen voor mbo-opleidingen hebben we voorgelegd aan de belangrijkste regionale aanbieders van mbo-opleidingen (ROC Mondriaan, Wellantcollege en Lentiz).
- c) Omdat voor het vmbo niet direct dezelfde informatie beschikbaar is als voor het mbo is hier een andere weg bewandeld. Ervan uitgaande dat stagekansen die gelden voor het mbo deels gezien kunnen worden als indicatief voor het vmbo (de lagere niveaus van het mbo (1 en 2) kunnen, min of meer, gelijk worden gesteld aan de latere jaren waarin vmbo'ers stage lopen) zijn de gesprekken in het vmbo aangegaan op basis van informatie over stagemogelijkheden voor mbo-opleidingen niveau 1 en 2. Die zijn gevoerd met de stagecoördinator van vijf belangrijke vmbo-instellingen in de regio.¹¹
- d) Om zicht te krijgen op stagetekorten in het hbo zijn stagebureaus van de Haagse Hogeschool en Inholland Den Haag en Delft gemaild met de vraag voor welke opleidingen tekorten bestaan.¹² De Hotelschool Den Haag viel buiten deze aanpak omdat deze instelling zich vooral richt op de internationale markt. Van de 39 aangeschreven opleidingen hebben er twintig gereageerd.
- e) Vervolgens zijn oorzaken en oplossingsrichtingen in interviews besproken met vertegenwoordigers van kenniscentra, werkgeversorganisaties en individuele werkgevers (zie bijlage 2).
In de interviews kwam aan bod, voor zover relevant: mate van herkenning van het beeld uit de door ons geraadpleegde bronnen, aanvullingen of

¹¹ Het gaat daarbij om de volgende instellingen: Francis Vatelsschool, Johan de Witt Scholengroep, ZuidWest College, Corbulo College en Maris College Bohemen.

¹² De e-mailadressen zijn gevonden via <http://www.dehaagsehogeschool.nl/bedrijven-en-instellingen/inzet-studenten-docenten-lectoren/stagebureaus>, <http://www.inholland.nl/voor+bedrijven+en+organisaties/stages+en+afstudeeropdrachten/de+haag/contactinformatie/> en <http://www.inholland.nl/voor+bedrijven+en+organisaties/stages+en+afstudeeropdrachten/delft/contactinformatie/>

correcties hierop, achtergronden van eventuele problemen, acties die men erop onderneemt, en dergelijke.

- f) De bevindingen uit voorgaande activiteiten zijn gepresenteerd en besproken in een bijeenkomst van het Breed Stage Overleg.

De uitkomsten en inzichten uit de voorgaande stappen zijn verwoord in een rapportage c.q. advies dat aan de begeleidingscommissie voor commentaar is voorgelegd.